

Stif

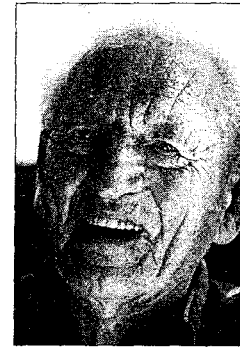
GRANSKNINGEN AV DE HEMMELIGE TJENESTER

BRYTER TAUSHETEN: – Tror dere sekretærene diskuterte spørsmålet om lovlig eller ulovlig? De var opptatt av én ting: Å være med på gjenreisningen av landet. Det sier Haakon Lie i sin første kommentar til Lund-rapporten. Lie fastholder at han ikke visste noe om ulovlig telefon- og romavlytting.

FIENDEBILDET: – Kommisjonen gjør ikke noe forsøk på å forklare den sikkerhetspolitiske situasjonen, sier Haakon Lie. Ap.-veteranen ser tilbake på det han kaller «det blodigste århundret i menneskehetens historie» og krigen «som nazistene startet i samarbeid med kommunistene».

UNNSKYLDNING? – Jeg beklager sterkt det som er avslørt, men kan ikke be om unnskyldning for noe jeg ikke visste om, sier tidligere Ap.-leder, Reiulf Steen. – Vil Sp.-leder Anne Enger Lahnstein be om unnskyldning for de brune striper som eksisterer i hennes eget parti? spør Steen.

- Opptatt av å gjenreise landet

” Vi klarer å mobilisere 30 000 mann. Det er den knyttneven som knuser kommunistpartiet ”

HALVOR HEGTUN
TRYGVE MONSEN
JAN TOMAS ESPEDAL (foto)

– Overvåkingstjenesten i Norge kommer til å ligge lammet i årevis fremover, sier Haakon Lie, som nå har gremmet seg gjennom Lund-rapportens 1100 sider.

– Hadde en historiestudent levert den som sin hovedoppgave, ville han stått til stryk!

Den snart 91 år gamle Ap.-veteranen, bosatt på Ulvøya og nøkternt opptatt som «sekr.» i telefonkatalogen, legger ikke skjul på at den siste uken har vært en belastning. Fire dager etter at han kom hjem fra vinterhiet i Florida, ble Lund-rapporten kjent. De fire telefonene i huset har siden kimet nesten i ett.

Lund-rapporten kastet Ap.-veteranen seg over onsdag. Den har gnaget og gnaget i hodet hans. Flere ganger har han stått opp midt på natten for å lese videre.

– Har du kommet deg gjennom hele?
– Ja, da. Jeg syntes jeg måtte det, vet du. Av og til sviktet øynene, sånn at

stoppe kommunisten her i landet! Snart er han i gang med å tegne bildet av den tidlige etterkrigstiden som nødvendig-gjorde en viss overvåking. I 1945 er NKP landets tredje største parti, i antall medlemmer det nest største med 45 000 mot Høyres 30 000. Ved valget er det 30-40 prosent av industriarbeiderne som stemmer med kommunistene. Kommunistene har kontroll over viktige fagforeninger, blant annet i skipsindustrien og den kjemiske industrien på Herøya. I løpet av sommeren får vi en rekke såkalte «varske-streiker», der kommunistene demonstrerer sin makt. x)

– I denne situasjon går Einar Gerhardsen og LOs ledelse inn for at Arbeiderpartiet skal ha NKP med i regjeringen etter valget. Lies partikontor advarer på det sterkeste, og starter isteden arbeidet med å verve «arbeidsplass-kontakter» rundt i industrien som skal ta oppgjør med kommunistene.

– Vi klarer å mobilisere 30 000 mann på arbeidsplassene. Det er den knyttneven som knuser kommunistpartiet. Er det noe jeg er stolt av, er det at vi gikk gjennom disse årene fra 1945 til 1951, da gjenreisningen var fullført, med bare én streik i landet. Vi styrket Arbeiderpartiet. Men hovedsaken var å gjenreise Norge.

Partisekretæren snakker seg varm: – Oppgjøret med kommunistene får en helt ny dimensjon med kuppet i Tsjekkoslovakia i 1948. Finnene får tilbud fra Stalin om en «vennskaps- og støttepakt». Vi mottar telegrammer som tyder på at Norge blir neste. Allerede i juni samme år kommer Stalins blokade av Berlin, og da var det jo ikke bare i regjeringen og Arbeiderpartiets ledelse at det var frykt for at dette skulle ende med et væpnet oppgjør!
– Så bryter kommunistene inn i Sør-

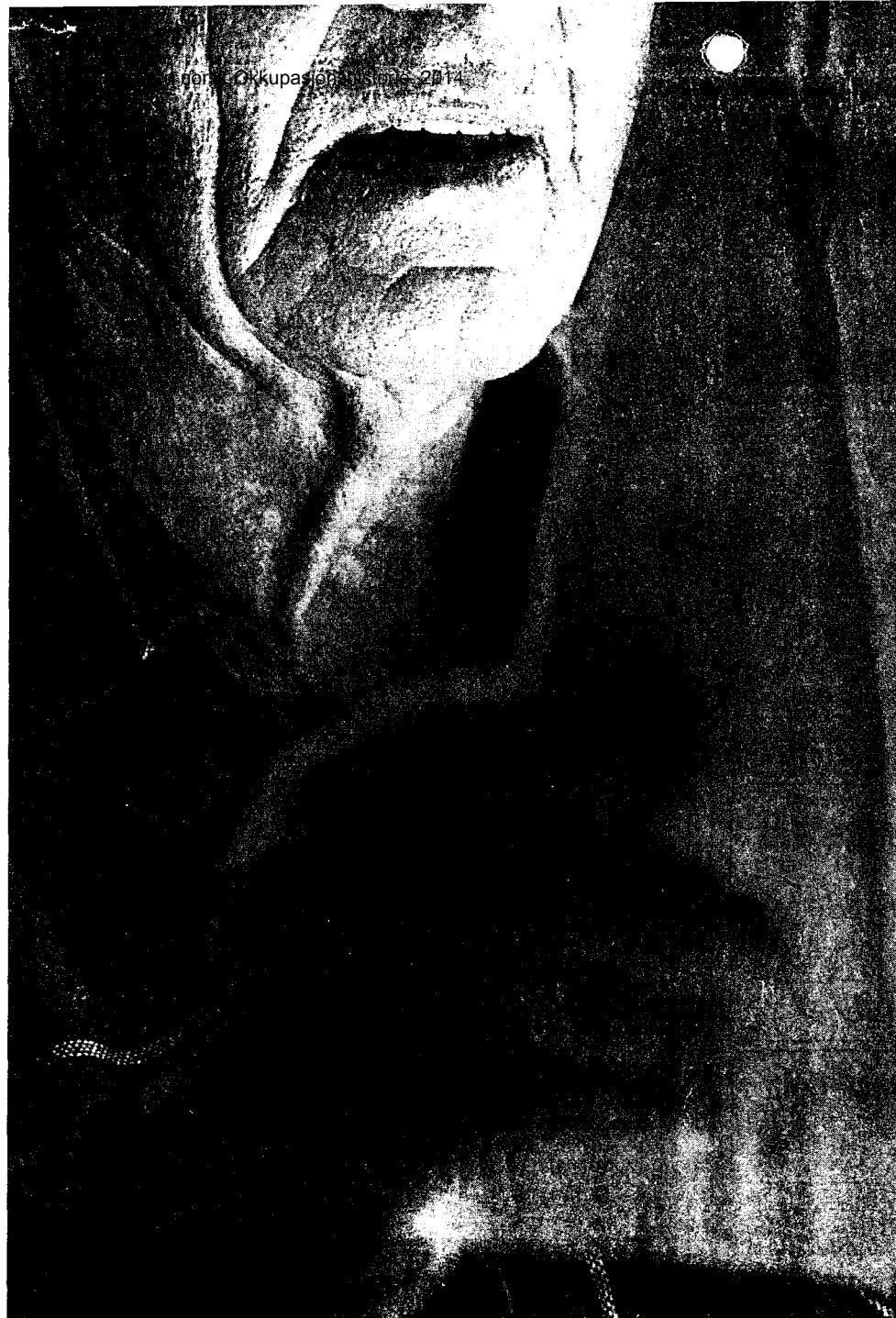
” Jeg er veldig stolt over å ha vært en drivkraft i arbeidet med å stoppe kommunismen her i landet! ”

ser. – Jeg møtte Bryhn bare to ganger. Jeg oppsøkte ham en gang for å be om hjelp til å få noen jødiske sosialister ut, av Romania. Bryhn var svært real. Han spurte om jeg hadde bilder av dem som trengte hjelp. Det hadde jeg, og han utstedte falske pass på norske borgere og stemplet dem, på den betingelse at han måtte få dem tilbake når operasjonen var utført. Jødene kom seg til Israel. Og Bryhn fikk sine pass tilbake.

Lie anklaget allerede sommeren for to år siden to medlemmer av Lund-kommisjonen for å være inhabile: Berge Furre og Knut Kjeldstadli. Lie er ikke nådig når han omtaler den tidligere SF/SV-politikeren Furre.

– Hvem har de satt til å belyse disse historiske forhold? Det er Berge Furre, som gjennom hele sitt politiske liv har vært aktør, og som alltid har bedømt den historiske situasjon totalt feil! Hele hans politiske liv er et dementi av hans oppfatninger. Der har du Berge Furre som sakkynndig.

Lie fastholder at Furre var inhabil som medlem av kommisjonen som Lie liker å kalle «Furre/Lund-kommisjonen». Lie skrev til Stortinget og

HISTORIEN: Arbeiderpartiets sekretær fra 1945 til 1969, Haakon Lie, har pløyet seg igjennom rapporten om de hemmelige tjenestene. Nå tar han, for første gang, til motmæle.

har vært en belastning. Fire dager etter at han kom hjem fra vinterhiet i Florida, ble Lund-rapporten kjent. De fire telefonene i huset har siden kiriz, nesten i ett.

Lund-rapporten kastet Ap-veteranen seg over onsdag. Den har gnaget og gnaget i hodet hans. Flere ganger har han stått opp midt på natten for å lese videre.

- Har du kommet deg gjennom hele?
- Ja, da. Jeg syntes jeg måtte det, vet du. Av og til sviktet øynene, sånn at jeg måtte ta av meg brillene og lese uten.

- Hva synes du om rapporten?
- Jeg mener alvorlig talt at en hovedfagsstudent ville ha stått til stryk, dersom han hadde levert noe slikt som dette som sin oppgave. Så primitivt og hjelpeløst er det.

Om noen skulle være i tvil: Haakon Lie står beinhardt på sine egne forklaringer, selv om Lund-kommisjonen og tallrike politikere betviler det han sier. Han visste ingenting om ulovlig telefon- og romavlytting. Han var ingen hovedaktør bak de hemmelige tjenester. Og han visste absolutt ikke at det fantes noen bunker på Ruseløkka som også kunne brukes til å avlytte møter i Norges Kommunistiske Parti (NKP).

I stuen hjemme på Ulvøya, avbrutt av stadige telefoner, snakker Lie om selve hovedinnvendingen mot rapporten:

- Kommisjonen gjør ikke noe forsøk på å forklare den sikkerhetspolitiske situasjon, fiendebildet, hele situasjonen som Norge befant seg i!

Partisekretæren ser tilbake på «det blodigste århundret i menneskehetens historie». Han snakker om den rødbrune pesten, om verdenskrigen «som nazistene startet i samarbeid med kommunistene». Han snakker om Stalins utrenskninger som kostet mellom 20 og 30 millioner mennesker livet. Han snakker om det store spranget og Kulturrevolusjonen i Kina, som etter de siste anslag tok livet av 30 millioner.

- Det er dette som er bakgrunnen, sier Haakon Lie. - Jeg er veldig stolt over å ha vært en drivkraft i arbeidet med å

- Oppgjøret med kommunistene får en helt ny dimensjon med kuppet i Tsjekkoslovakia 1948. Finnene får tilbud fra Stalin... en «vennsskaps- og støttepakt». Vi mottar telegrammer som tyder på at Norge blir neste. Allerede i juni samme år kommer Stalins blokade av Berlin, og da var det jo ikke bare i regjeringen og Arbeiderpartiets ledelse at det var frykt for at dette skulle ende med et væpnet oppgjør!

- Så bryter kommunistene inn i Sør-Korea i juni 1950. Mye mer enn i 1948 fryktet vi nå en krig.

Lie forteller om begivenhetene i januar 1951: - Da går Stortingets presidentskap ut med en appell til det norske folk om å stå samlet i farens stund. Forsvarsminister Jens Christian Hauge redegjør i Stortinget for planene om å ruste opp de militære styrker. Stortinget har allerede gitt en tilleggsbevilgning på 100 millioner kroner, en økning på 50 prosent fra året før. Hele 45 000 nye mannskaper skal trenes opp i mobiliseringsavdelinger i løpet av 1951.

- På dette tidspunkt starter samarbeidet mellom de hemmelige tjenester og Arbeiderpartiet. Forsvarsdepartementet ber Arbeiderpartiet bistå i «screeningen», i sjekkingen og sikkerhetsvurderingen av alle disse mannskapene.

- De sa rett og slett: «Dere må hjelpe oss. Dette vet dere mye mer om enn oss,» minnes Lie. - Det var Andreas Andersen ved statsministerens kontor som fikk ansvaret for å finne en mann som kunne være med på dette arbeidet.

- Var denne kartleggingen av mannskapene lovlig?

- Tror dere disse sekretærene diskuterte spørsmålet om lovlig eller ulovlig? De var opptatt av en ting: Å være med på gjenreisningen av landet, sier Lie. - Bortsett fra meg, som kom fra England og USA, dreide det seg om karer som hadde kommet hjem fra konsentrasjonsleirene i Tyskland.

Partiets bidrag til denne «screeningen» fortsetter frem til 1952. Da var jobben gjort, og det utviklet seg «et nytt system», som Haakon Lie uttrykker det. Men nå var det LO, ikke partiet, som var det sentrale. En nøkkelperson var Arne Hjeltnen, journalist i Arbeiderbladet, som drev sitt etterretningsarbeid i niende etasje i Folkets Hus, etter anmodning fra overvåkingen. Han samarbeidet med samboersken, Ingrid Haugen.

Vi visste jo alle at Arne visste mer enn de fleste, sier Haakon Lie. - Men vi visste ikke at han drev med romavlytting. Og bare en eneste gang fikk jeg skriftlig materiale fra ham, forøvrig en artikkel som var skrevet av professor Nils Ørvik.

- Lund-rapporten kan tyde på at de hemmelige tjenester gikk for langt i sin overvåking, erkjenner han. På den annen side: - Hva kan vi egentlig vite om det? Vi kjenner jo ikke beveggrunnene for politiets arbeid.

Haakon Lie har bare gode følelser for Asbjørn Bryhn, overvåkingspolitets mangeårige leder, som i Lund-rapporten fremstår som en egenrådig mann som hyppig gikk ut over sine instruksjoner.

- Hvem har de satt til å belyse disse historiske forhold? Det er Berge Furre, som gjennom hele sitt politiske liv har vært aktør, og som alltid har bedømt den historiske situasjon totalt feil! Hele hans politiske liv er et dementi av hans oppfatninger. Der har du Berge Furre som sakkynndig.

Lie fastholder at Furre var inhabil som medlem av kommisjonen som Lie, liker å kalle «Furres Lund-kommisjon». Lie skrev til Stortinget og klaget, men presidentskapet ga ham ikke medhold.

- Furre brøt taushetsplikten, men med Arbeiderpartiets hjelp ble det fire stemmers overvekt for ikke å stille ham riksstett for dette.

Historikeren Knut Kjelstadli er også inhabil, mener Lie, når SV-leder Erik Solheim har kalt ham partiets «sjefs-ideolog» på et landsmøte. Lie sier Kjelstadlis eneste bidrag om etterkrigshistorien «er et angrep på DNA».

- Hva sier du til Erik Solheims karakteristikk om at du «ligger så det renner av deg»?

Lie smiler: - Har han sagt det? Det vil jeg ikke kommentere.

Haakon Lie er tilfreds med at alle påstander om Trond Johansen og etterretningsdienstens roller er ryddet av banen, og at forfatterne av «Vi som styrer Norge» - Finn Siue, Viggo Johansen og Pål T. Jørgensen - fikk sterk kritikk av Lund-kommisjonen.

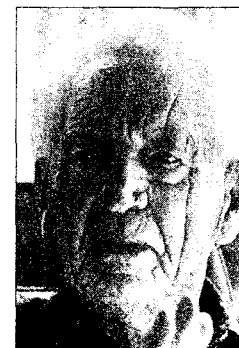
- Nå kommer det ikke noe mer fra Finn Siue! smiler Haakon Lie.

Samtalen med Lie avbrytes av en telefon hvor han får vite om VGs oppslag om at Ap-veteranene Rolf Hansen, Gunnar Alf Larsen og Aase Bjerkholt nå «slår ring om Lie». Det furete ansiktet sprekker i et stort smil: - Hipp, hipp, hurra!

En sliten Haakon Lie hilser farvel. Litt skrypelig til bens reiser han seg opp, og går inn i kjøkkenet. Nå ser han frem til hverdagen igjen - uten Lund-kommisjonen. Han har skrevet 50 sider om amerikansk LOs utfordringer i et presidentvalg-år, og gleder seg til at han tirsdag igjen legger ut på sine daglige svømmeturer på Tøyenbadet.

» Hele hans politiske liv er et dementi av hans oppfatninger. Der har du Berge Furre som sakkynndig »

» Kommisjonen gjør ikke noe forsøk på å forklare den sikkerhetspolitiske situasjon, fiendebildet »

» Og Kirsten Hanssen fikk departementet som sendte „hjem“ messene med sin vilje